

Racisme et discrimination

TRADUCTION EN COURS

Van de zaak Remmery en de zaak Feryn, een racistische versie van de Plopdans en een racisme-incident bij een uitzendkantoor tot de racistische moorden van Hans van Themsche en bijeenkomsten van neonazistische verenigingen met extreem racistisch gedachtegoed. Het zijn stuk voor stuk voorbeelden waaruit blijkt dat nog heel wat racisme in onze samenleving leeft en dat racisme en discriminatie erg gevoelig liggen in de publieke opinie.

Beleidsmatig is de strijd tegen het racisme een 'hot topic' geworden. Het werd onder meer in het regeerakkoord van 12 juli 2003¹ en in de Kadernota Integrale Veiligheid² als beleidsprioriteit vastgelegd.

Hierna volgt een beknopt overzicht van het huidige strafrechtelijk beleid inzake racisme. Definitie

De wetgeving inzake racisme en discriminatie is recent gewijzigd. Op 30 mei 2007 verschenen in het Belgisch Staatsblad de hervormde antiracismewet³, de nieuwe antidiscriminatiewet⁴ en de wet voor gelijke behandeling van mannen en vrouwen⁵.

De hervormde wet van 30 juli 1981 (hierna: antiracismewet) bestraft bepaalde daden die door racisme en xenofobie zijn ingegeven. De begrippen racisme en xenofobie worden echter niet gedefinieerd, wel het begrip discriminatie. Voor de toepassing van de strafrechtelijke bepalingen van de antiracismewet wordt voortaan begrepen onder discriminatie⁶:

„Elke vorm van opzettelijke directe discriminatie, opzettelijke indirecte discriminatie, opdracht tot discrimineren en intimidatie op grond van de beschermde criteria.”

Om strafbaar te zijn, moet de discriminatie wel op basis van een aantal welbepaalde gronden (beschermde criteria) gebeuren, namelijk: „een zogenaamd ras, de huidskleur, de afkomst of de nationale en etnische afstamming”⁷.

Ook in de nieuwe antidiscriminatiewet wordt het begrip discriminatie gedefinieerd. Artikel 21 bepaalt dat voor de toepassing van de strafrechtelijke bepalingen van de antidiscriminatiewet wordt begrepen onder discriminatie:

„Elke vorm van opzettelijke directe discriminatie, opzettelijke indirecte discriminatie, opdracht tot discrimineren en intimidatie op grond van de beschermde criteria alsook de weigering tot het maken van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap.”

De beschermde criteria in de antidiscriminatiewet zijn de volgende:

„Leeftijd, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, de geboorte, vermogen, geloof of levensbeschouwing, politieke overtuiging, taal, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap of een fysieke of genetische eigenschap”⁸. De lijst van discriminatiegronden werd dus uitgebreid tot „politieke overtuiging” en „taal”.

Maar niet elke discriminatie overeenkomstig bovenstaande definities maakt een strafbaar feit uit. De discriminatie moet worden gekoppeld aan bepaalde delictsomschrijvingen uit de wet.

Samengevat zijn onder de nieuwe wetgeving de volgende handelingen strafbaar:

- aanzetten tot discriminatie of haat
- discriminatie door openbare ambtenaren⁹
- een discriminerend motief bij een ander misdrijf¹⁰

In de antiracismewet komen daar nog de volgende twee criminele feiten bij:

- lidmaatschap van een racistische organisatie¹¹
 - de verspreiding van denkbepelden die zijn gegrond op rassuperioriteit of rassenhaat
- Evolutie van het fenomeen
- Parketstatistieken

De volgende tabel geeft een beknopt overzicht van de parketstatistieken met betrekking tot racisme¹².

2002

2003

2004

2005

totaal

727

772

825

953

3277

Van 2002 tot 2005 zijn in totaal 3277 zaken binnengekomen bij het parket die betrekking hebben op racisme. Bovenstaande tabel is een vereenvoudigde cijferweergave. Meer gedetailleerde cijfers zijn verkrijgbaar bij de Statistisch Analisten van het College van Procureurs-generaal

De parketstatistieken met betrekking tot racistische feiten geven slechts een beperkt beeld:

- er wordt geen onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende soorten misdrijven in de racismewet;
- de cijfers maken het ook niet mogelijk om bijvoorbeeld antisemitische feiten of racisme op het internet te onderscheiden. Alle feiten met betrekking tot racisme worden immers onder éénzelfde preventiecode gebracht met als enige onderscheid racisme (code 56A) en xenofobie (code 56B).

In 2003 deden de statistisch analisten van het College van Procureurs-generaal wel een statistische studie over racisme, waarin bijvoorbeeld een antwoord werd gegeven op de vragen hoeveel dossiers er in de periode 1998-2002 door het parket werden geopend met een tenlastelegging racisme, welke de stand van zaken is in deze dossiers en welke vonnissen er werden uitgesproken. Deze analyse heeft alleen betrekking op de jaren 1998-2002. Veroordelingsstatistieken

Ook de veroordelingsstatistieken plaatsen alle veroordelingen inzake racisme onder eenzelfde nomenclatuurcode. De meest recente cijfers dateren van het jaar 2004.

Jaar	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Cijfers	182	117	122	62	32	53	73	92	82	121

Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding

De cijfers die het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (hierna CGKR) jaarlijks publiceert in haar jaarrapport geven een goed beeld van de omvang van het fenomeen racisme. Bij de interpretatie van deze cijfers moet men wel voor ogen houden dat deze slechts een weergave zijn van de activiteiten van het CGKR en niet van het racisme in onze samenleving.

Voor meer informatie, zie diversiteit.be Internationale instanties

Op internationaal niveau publiceren een aantal organisaties regelmatig rapporten met nuttige informatie over de evolutie van het fenomeen, zowel nationaal als internationaal.

- Committee on the Elimination of Racial Discrimination (VN)
- European Commission against Racism and Intolerance (Raad van Europa)
- Agency for Fundamental Rights en RAXEN (EU)

- Office for Democratic Institutions and Human Rights (OVSE)

Wetgeving Belgische Wetgeving

- Artikel 10, 11, 150 en 191 van de Grondwet
- Wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden
- Wet van 23 maart 1995 tot bestraffing van het ontkennen, minimaliseren, rechtvaardigen of goedkeuren van de genocide die tijdens de tweede wereldoorlog door het Duitse nationaal-socialistische regime is gepleegd
- Wet 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie
- Wet van 10 mei 2007 tot aanpassing van het Gerechtelijk Wetboek aan de wetgeving ter bestrijding van discriminatie en tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden
- Decreet van het Waals Gewest van 27 mei 2004 betreffende de gelijke behandeling inzake tewerkstelling en beroepsopleiding
- Decreet van de Franse Gemeenschap van 19 mei 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling
- Decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt
- Ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 26 juni 2003 betreffende het gemengd beheer van de arbeidsmarkt
- Decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 17 mei 2004 betreffende de garantie van een gelijke behandeling op de arbeidsmarkt
- Omzendbrief nr. COL 6/2006 van het College van Procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep van 21 maart 2006

betreffende racisme en xenofobie Internationale Wetgeving Verenigde Naties

- Universele verklaring van de rechten van de mens;
- Internationaal verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie; New York, 7 maart 1966;
- Artikel 26 Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten; New York, 19 december 1966. Raad van Europa
- Artikel 14 EVRM en Protocol nr. 12 bij het EVRM (discriminatieverbod);
- Additional protocol to the convention on cybercrime concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer system; Straatsburg, 28 januari 2003. Europese Unie
- Artikel 13 EG-verdrag;
- Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming (Rasrichtlijn);
- Art 21 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (non-discriminatiebeginsel). Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
- Brussels declaration, 14 september 2004 Beleid

Op de bijzondere Ministerraad van 30 en 31 maart 2004 maakte de Regering van de strijd tegen het racisme een belangrijke beleidsprioriteit inzake veiligheid en justitie (zie Kadernota Integrale Veiligheid 2004).

Op initiatief van de Minister van Maatschappelijke Integratie en Gelijke Kansen en in samenwerking met de Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken keurde het kernkabinet op 14 juli 2004 de principes goed van een federaal actieplan tegen geweld, ingegeven door racisme, antisemitisme en xenofobie. Het antiracismeplan stelt aan de hand van 10 werkpunten concrete en duidelijke maatregelen voor om redeneringen, ideologieën en gewelddaden, ingegeven door racistische en antisemitische haat, te bestrijden. Inmiddels heeft dit beleid haar vruchten afgeworpen en werden een hele reeks initiatieven genomen. Hierna volgt een klein overzicht.

- Sinds 18 maart 2004 heeft ieder parket-generaal referentiemagistraten inzake racisme. Bovendien organiseert de Minister van Justitie jaarlijks een rondetafel met deze referentiemagistraten. In 2005 werden hun bevoegdheden nog uitgebreid tot alle mogelijke vormen van discriminatie en is er ook één referentiemagistraat per arrondissementsparket.
- De Hoge Raad voor de Justitie organiseert samen met het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (CGKR) opleidingen voor magistraten en gerechtelijke stagiairs. Dit gebeurt al sinds 1998. Er wordt een actueel beeld gegeven over de middelen die de wet voorziet om de diversiteit te waarborgen en discriminatie en racisme te bestrijden. In 2005 werd ook vorming gegeven aan de Nederlandstalige en Franstalige Justitiehuizen. Voor meer informatie, zie hrj.be en www.diversiteit.be
- In 2003 sloot de Voetbalcel van de FOD Binnenlandse Zaken een overeenkomst met het CGKR om de veiligheid op voetbalwedstrijden te verzekeren. Het protocol voorziet in een samenwerking op verschillende niveaus: analyse, interventie, sensibilisatie en vorming inzake racisme en discriminatie in het voetbal. Het CGKR verzorgt onder meer de vorming van stewards en veiligheidsverantwoordelijken van de stadions en ontwikkelde een pedagogische kit voor alle stewards op nationaal niveau. Sinds 2005 verenigt de werkgroep "Racisme in het voetbal" vertegenwoordigers van verschillende kabinetten en de KBVB en werd een structureel actieplan ontwikkeld. Op nationaal niveau werd een grote sensibiliseringscampagne opgezet die in oktober 2006 in alle media werd gelanceerd ("Hang de aap niet uit!"). In december 2006 stuurde de Minister van Binnenlandse zaken een omzendbrief naar alle burgemeesters en korpschefs en de KBVB met concrete richtlijnen om kwetsend verbaal geweld halt toe te roepen.
- In februari 2004 richtte de federale regering de Commissie voor Interculturele Dialoog op. In haar eindverslag (mei 2005) gaf de commissie een stand van zaken van de problematiek van de multiculturele samenleving zoals die zich in België en overal in Europa ontwikkelt.
- Op 21 maart 2006 keurde het College van Procureurs-generaal een omzendbrief goed inzake racisme en xenofobie (COL 6/2006). Deze omzendbrief verfijnt de nomenclatuur om racistische of antisemitische motieven van bepaalde misdrijven te kunnen identificeren. Hierdoor heeft men een beter zicht op de totale omvang van het fenomeen. Dit is nodig om een efficiënt beleid te kunnen voeren. Op 26 juni 2006 werd een soortgelijke omzendbrief goedgekeurd voor misdrijven met homofobe motieven (COL 14/2006).
- In maart 2006 werd het internetmeldpunt "Delete Cyberhate" racisme en discriminatie op het internet opgericht door de minister van Gelijke Kansen, samen met het CGKR, de minister van Justitie, de minister van Economie en de belangrijkste Belgische internetproviders. Via dit meldpunt kan iedere internetgebruiker die denkt een of andere vorm van racisme op het internet te hebben vastgesteld, melding doen bij het CGKR. Het CGKR doet een eerste selectie en speelt bepaalde klachten door naar het bevoegde parket. Ook een handleiding voor de internetgebruikers is beschikbaar. Voor meer informatie, zie cyberhate.be
- Men wil ook een tolerantiebarometer uitwerken. Daarom werd een verkennende studie uitgevoerd over goede indicatoren voor het verzamelen van gegevens over xenofobe gevoelens, over de wijze waarop die gevoelens tot uiting worden gebracht en over het discriminerend gedrag dat er soms uit voortvloeit¹³. Een tolerantiebarometer kan een beeld geven over het racisme en de evolutie ervan over een bepaalde periode. Begin 2007 is beslist een diepgaander studie uit te voeren, gespreid over de komende vier jaar. Deze studie zal gebeuren door een of meerdere universiteiten, in samenwerking met het CGKR. De bedoeling is dat elk jaar een barometer zal verschijnen die de stand van zaken betreffende tolerantie weergeeft.
- In maart 2007 werd een onderzoek over agressie tegen holebi's in Brussel-stad afgerond. Dit onderzoek werd uitgevoerd door EHSAL in opdracht van de Minister van Justitie én met de steun van de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid en het CGKR. Op 19 april 2007 werden de resultaten voorgesteld op een studiedag.

- Tenslotte werden drie belangrijke federale wetten hervormd: de antiracismewet¹⁴, de antidiscriminatiewet¹⁵ en de wet voor gelijke behandeling van mannen en vrouwen¹⁶ (zie hoger). Deze wetswijzigingen brengen de Belgische wetgeving in conformiteit met het gemeenschapsrecht inzake de strijd tegen discriminatie. Bovendien dient deze hervorming een einde te stellen aan de gevolgen van het arrest 157/2004 van het Grondwettelijk Hof¹⁷.

- Er werden ook een aantal wetsvoorstellen/ontwerpen omtrent racisme ingediend die tijdens de vorige legislatuur niet meer werden gestemd (bijv. om de burgerrechten te ontnemen van personen die veroordeeld werden voor racisme en negationisme¹⁸, om racistische, negationistische en neonazistische organisaties¹⁹ strafbaar te stellen en om het toepassingsgebied van de negationismewet te verruimen²⁰). Activiteiten van de Dienst

De toekomstige projecten van de dienst zullen voortvloeien uit de beleidsplannen van de volgende regering. Actoren

Belangrijke actoren in de strijd tegen racisme zijn:

Een aantal regeringsverantwoordelijken en de diensten die onder hun respectievelijke bevoegdheid vallen, hebben een (in)directe rol bij een geïntegreerde aanpak van racisme met aandacht voor preventie, repressie en nazorg:

- Minister van Justitie
- De Dienst voor het Strafrechtelijk beleid
- Minister van Binnenlandse Zaken
- Minister van Werk
- Minister van Sociale Zaken
- Minister van Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke kansen
- Ministers van de deelstaten verantwoordelijk voor Gelijke Kansen, Werkgelegenheid, Media, Onderwijs en Vorming

Andere onmisbare actoren:

- College van Procureurs-generaal
- Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (CGKR)
- Politie
- Mensenrechtenorganisaties, sociale partners en organisaties van (etnisch-culturele) minderheden
- Media (belangrijke rol in beeldvorming)
- Onderzoekscentra die zich specifiek richten op de studie van racisme gerelateerde onderwerpen (onder andere het Centrum voor Gelijke Kansen en Diversiteit van de KU Leuven en de Groupe d'étude sur l'ethnicité, le racisme, les migrations et l'exclusion van de ULB)

Internationaal:

- Agency for Fundamental Rights en RAXEN (EU)
- European Commission against Racism and Intolerance (Raad van Europa)
- Office for Democratic Institutions and Human Rights (OVSE)
- Committee on the Elimination of Racial Discrimination (VN)
- Beknopt literatuuroverzicht
- SOTTIAUX, S. en VRIELINK, J., "De antiracismewet na het Vlaams Blok-arrest", Nieuw Juridisch Weekblad 2004 nr. 75, 718-733.
- DE PRINS, D., SOTTIAUX, S. en VRIELINK, J., "Het Vlaams Blok-arrest, artikel 150 van de Grondwet en de interpretatie van de antiracismewet", T.Vreemd. 2004, 89-112.
- Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding, Aanpak discriminatie en racisme, Brussel, Politea, 2004, 101.
- CLAES, E. en VRIELINK, J., "Antiracisme en rechtsstatelijke strafrechtspleging", NJW 2005, nr. 99, 151-168.
- DE PRINS, D., SOTTIAUX, S. en VRIELINK, J., Handboek discriminatierecht, Mechelen, Wolters Kluwer, 2005, 593.
- SOTTIAUX, S. en VRIELINK, J., "De negationismewet op het hellend vlak", TvMR 2005, nr. 2, 6-13.
- X., Nieuwsbrief Suggnomè 2006, nr. 3 (themanummer 'racisme en bemiddeling'), 30.
- FOBLETS, M., VRIELINK, J. en BILLIET, J., Multiculturalisme ontleed, een staalkaart van onderzoek aan de KU Leuven, Leuven, Universitaire pers, 2006, 391.
- POULET, Y., "La lutte contre le racisme et la xénophobie sur internet", J.T. 2006, 1-12.
- VRIELINK, J., "Strafbare ideeën: geen goed idee", Samenleving en Politiek 2007, nr. 3, 4-10.
- DE WIT, J., "Hervorming antidiscriminatiewet op de agenda", Juristenkrant 2007, nr. 145, 7.
- DE WIT, J., "Nieuwe antidiscriminatie wetten zijn gemiste kans", Juristenkrant 2007, nr. 146, 4-5.

1. Een creatief en solidair België. Regeerakkoord, Brussel, 12 juli 2004. Hoofdstuk X. van dit regeerakkoord heeft als titel 'Een verdraagzame samenleving' en handelt onder meer over de strijd tegen racisme en etnische discriminatie.

2. Kadernota Integrale Veiligheid, goedgekeurd door de Ministerraad op 30 maart 2004. Hoofdstuk 2 van deze KIV

handelt over de prioritaire fenomenen en aandachtspunten. Racisme is één van deze prioritaire fenomenen en wordt besproken onder punt 2.5.5.

3. Wet 10 mei 2007 tot wijziging van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, B.S. 30 mei 2007.

4. Wet 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, B.S. 30 mei 2007.

5. Wet 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen, B.S. 30 mei 2007.

6. Artikel 19 Antiracismewet.

7. Artikel 4 Antiracismewet.

8. Artikel 4 Antidiscriminatiewet.

9. Deze eerste twee handelingen waren reeds strafbaar onder de oude antiracismewet, maar zijn dus nu ook opgenomen in de nieuwe antidiscriminatiewet.

10. Deze handelingen werden ook reeds strafbaar gesteld onder de oude antidiscriminatiewet.

11. Ook reeds strafbaar onder de oude antiracismewet.

12. Bron REA: informaticasysteem rechtbank eerste aanleg

13. V. VANDEZANDE, L. HANQUINET, M. SWYNGEDOUW en D. JACOBS (2006), Naar een Tolerantiebarometer voor België. Haalbaarheidsstudie by order of the Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding and the Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansenbeleid.

14. Wet tot wijziging van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden.

15. Wet ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie.

16. Wet ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen.

17. Dit arrest van het Grondwettelijk Hof vernietigde bijvoorbeeld de limitatieve opsomming van discriminatiegronden voor wat betreft het burgerrechtelijke en procesrechtelijk luik.

18. Wetsontwerp betreffende de schorsing en de uitsluiting van het kiesrecht en van de rechten bedoeld in artikel 31 Strafwetboek ingeval van strafrechtelijke veroordeling, Parl. St. Kamer 2006-07, nr. 3005/001.

19. Wetsvoorstel betreffende het verbod op racistische, negationistische en neonazistische organisaties, Parl. St. Kamer 2006-07, nr. 3014/001.

20. Wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 259bis, 314bis, 504quater, 550bis en 550ter van het Strafwetboek, Parl. St. Kamer 2005-2006, nr. 1284/001.